

MİTOLOGYA

Behçet Necatigil (İstanbul; 16 Nisan 1916-13 Aralık 1979) İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi (1940), Kars Lisesi'nde başladığı edebiyat öğretmenliğini İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde (1960-Ekim 1972) sona erdirdi. Zincirlikuyu Mezarlığı'nda gömülü. İlk şiiri "Gece ve Yas", lisede öğrenciyken *Varlık* dergisinde çıktı (1 Ekim 1935). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nde kendisi için şunları yazmıştı: "Şiirde kırk yılını, doğumundan ölümüne, orta halli bir vatandaşın; birey olarak başından geçecek durumları hatırlatmaya; ev-aile-yakın çevre üçgeninde, gerçek ve hayal yaşantılarını iletmeye, duyurmaya harcadı. Arada biçim yenileştirmelerinden ötürü yadırgandığı da oldu, ama genellikle, eleştirilenler onun için, tutarlı ve özel bir dünyası olan bir şair dediler."

Şiirleri şu kitaplarda toplandı: *Kapalı Çarşı* (1945), *Çevre* (1951; 1960), *Evler* (1953; 1968), *Eski Toprak* (1956 [1957 Yeditepe Şiir Armağanı]; 1965), *Arada* (1958), *Dar Çağ* (1960), *Yaz Dönemi* (1963 [1964 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü]; 1968), *Divançe* (1965), *İki Başına Yürümek* (1968), *En/Cam* (1970), *Zebra* (1973), *Kareler Aklar* (1975), *Sevgilerde* (1976; kendi seçtiği şiirler), *Beyler* (1978), *Söyleriz* (1980; haz. Kâmuran Şipal). Radyo oyunlarını *Yıldızlara Bakmak* (1965), *Gece Aşevi* (1967), *Üç Turunçlar* (1970), *Pencere* (1975) kitaplarında bir araya getirdi. Poetikasını içeren kimi yazılarını *Bile/Yazdı* (1979) adıyla kitaplaştırdı. *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (1960), *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü* (1979) ve *100 Soruda Mitolojya* (1969) gibi, kendi deyişiyle "öğretmenlik mesleğine ilişkin, erk çalışmaları" da yaptı. Ayrıca, şiir (*Fener, Gece ve Yıldızlar*, Borchert; *Şarkılar Kitabı*, Heine), öykü (*Gençlik Güzel Şey*, Hesse), roman (*Sis*, Unamuno; *Malte Laurids Brigge'nin Notları*, Rilke; *Venedik'te Ölüm*, Mann; *Açlık*, Hamsun; *Kör Baykuş*, Hidâyet), oyun (*Kapıların Dışında*, Borchert) ve inceleme-araştırma (*Türk Halk Kitapları [Mukayeseli Masal Bilgisine Bir İlav]*, Spies; *Küçük Mitolojya Sözlüğü*, Hitbrunner) çevirileriyle de çeviri edebiyatımızı zenginleştirdi.

Bütün Eserleri, Ali Tanyeri ve Hilmi Yavuz'un notlarıyla yayımlandı (Cem Yayınevi, 1981-85, yedi cilt; *Mektuplar*: 1000 Tane Yayınları, 1989).

1980 yılında ailesi tarafından Necatigil Şiir Ödülü kuruldu.

1994'te YKY Necatigil'in bütün yapıtlarını yeniden yayımlamaya başladı: *Şiirler 1948-1972* (1994; *Dar Çağ, Yaz Dönemi, Divançe, İki Başına Yürümek, En/Cam, Zebra*), *Şiirler 1938-1958* (1995; *Kapalı Çarşı, Çevre, Evler, Eski Toprak, Arada, Ertuğrul Faciası* (1995; radyo oyunu, ilk basım), *Şiirler 1972-1979* (1996; *Kareler Aklar, Beyler, Söyleriz*, kitaplarına girmemiş şiirleri), *Bile/Yazdı* (1997), *Radyo Oyunları* (1997), *Serin Mavi* (1999; eşine mektupları, ilk basım), *Düzyazılar 1* (1999; yazılar), *Düzyazılar 2* (1999; konuşmalar, konferanslar), *Mektuplar* (2001; genişletilmiş basım).

*Behçet Necatigil'in
YKY'deki kitapları*

- Şiirler 1948-1972 (1994)
Ertuğrul Faciası (*radyo oyunu; 1995*)
Şiirler 1938-1958 (1995)
Şiirler 1972-1979 (1996)
Bile/Yazdı (*poetika; 1997*)
Radyo Oyunları (1997)
Serin Mavi (*eşine yazdığı mektuplar; 1999*)
Düzyazılar 1 (*yazılar; 1999*)
Düzyazılar 2 (*konuşmalar, konferanslar; 1999*)
Mektuplar (2001)
Şiirler (2002)
Bütün Eserleri (2012)
Solgun Bir Gül Oluyor Dokununca -
Kendi Sesinden Şiirler (2012)
Bütün Eserleri (2013)
Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü (2016)
Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü (2016)
Mitologya (2017)
Küçük Mitologya Sözlüğü (2017)

Doğan Kardeş:

Eski Sokak-Seçme Şiirler (2008)

BEHÇET NECATİGİL

Mitologya

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4932
Edebiyat - 1416

Mitologya / Behçet Necatigil

Kitap editörü: **Derya Önder**
Düzeltili: **Alper Zorlu**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 12026

İlk baskılar: Gerçek Yayınevi, 1969, 1973
1. baskı: İstanbul, Ağustos 2017
ISBN 978-975-08-4047-0

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2017
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 34433 Beyoğlu / İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Bir İki Açıklama • 11

1. Mitos ve mitologya nedir? • 13
2. Yunan ve Latin mitologyasını bilmek niçin gerekli? • 13
3. İlk Türk mitoslarına hangi eserlerde rastlıyoruz? • 14
4. Bu kitapta Türk mitologyasından bahsedilecek mi? • 15
5. Şaman dininin inançlarına, yani Altay Türkleri'ne göre dünya nasıl yaratılmıştır? • 15
6. İlk Türk destanları nelerdir? • 17
7. Türk mitoslarını, eski destanlarımızın hiç değilse özetlerini toplu halde nerelerde bulabiliriz? • 17
8. Yunan ve Latin mitologyası ilk defa kimlerin, hangi eserlerinde yazıya geçti? • 18
9. Homeros ve Hesiodos'un kimlikleri konusunda neler biliyoruz? • 19
10. Eserlerinde mitologyayı da işlemiş ilk Latin şairleri kimlerdir? • 20
11. Ya tragedya, komedyası şairleri? • 20
12. Roma dininde etkileri olan Latin mitologyası nerede doğdu? Yunan mitologyası ile Latin mitologyası arasında benzerlik var mı? • 21
13. Yunan mitologyasına göre dünya, evren nasıl yaratıldı? • 22
14. Yunan ve Latin klasiklerinde ve başka Batı eserlerinde, mitolojik isimlerden en çok Zeus ve İüpiter isimlerine rastlıyoruz; niçin? • 22
15. Zeus'un öbür iki erkek kardeşi Poseidon ile Hades mitoslarına ne şekilde geçtiler? Görünüşleri, kılıkları nasıldır? • 23
16. Zeus'tan olma tanrılar kimlerdir ve nedir öyküleri, nitelikleri? • 24
17. Dionysos'u şarap tanrısı biliyoruz, Zeus'un oğulları arasında adı geçmedi; Zeus'un oğlu değil mi? • 27

18. Peki, ya Herakles? O da Zeus'un oğluydu; Herakles de tanrı değil mi? • 28
19. Zeus'un kız kardeşi Hera, mitoslarda nasıl bir kadın olarak geçer? • 29
20. Zeus'un öteki kız kardeşi Hestia, mitoslarda yüceltilir mi; nasıl? • 30
21. Zeus kızı tanrıçalar kimlerdir ve nedir öyküleri? • 31
22. Zeus'un, ölümlülerden olmuş kızları içinde en ünlüsü hangisidir? • 33
23. Zeus'un ölümlülerden olma oğulları Dionysos ile Herakles'ten yukarda bahsedildi. Böyle, ölümlülerden, başka oğulları da var mı Zeus'un? • 34
24. Aşk tanrıçası olduğuna göre Aphrodite, birçok aşklar yaşamıştır; nasıl aşklardı bunlar? • 35
25. Zeus kızı Aphrodite'nin aşk tanrıçası olduğunu öğrendik. Bu tanrıçanın yanı sıra Yunanlarda bir de aşk tanrısı var mıydı? • 36
26. Zeus'un karısı Hera'nın çok kıskanç olduğunu öğrendik; çok mu çapkındı Zeus? • 37
27. Cevaplarda ara sıra "Olymposlu tanrılar" sözü geçiyor; bundan tanrıların toplu halde Olympos'ta yaşadıkları anlaşılıyor. Belli bir yer midir ve neresidir Olympos? • 38
28. Başlıca Roma tanrıları kimlerdir? Bu tanrılarla Yunan tanrıları arasında özleşmeler, kaynaşmalar ne zaman oldu? • 40
29. Tanrıların yemekleri, içkileri nelerdir? • 42
30. 13. sorunun cevabında "ilk tanrıça Gaia ile Uranos'tan, Olympos tanrıları dışında Titanlar, Hekatonkheirler ve Kykloplar meydana geldi" denmişti; bunların kimliklerini açıklar mısınız? • 42
31. Yunan mitologyasında soyları ilk tanrılara bağlanan başka devler de var mı? • 45
32. Homeros'un İlyada'sında anlatılan Troya Savaşı da mitolojik bir savaş mıdır? Troya, bir hayal-şehir mi? • 45
33. Homeros'taki şekliyle Troya destanı İlyada'da nasıl özetlenir? • 46
34. İlyada destanında olayların Akhilleus'un kahramanlıkları çevresinde toplandığı anlaşılıyor. Akhilleus'u daha etraflıca tanıtamaz mısınız? • 47

35. Yunan savaşçılarında bazıları bir tahta at içine gizlenmişler de, Yunan ordusunun Troya önünden çekildiğini gören Troyalılar atı şehirden içeri almışlar. Atta saklı savaşçılar da tetikte bekleyen yoldaşlarına kapıları açmışlar ve Troya bu şekilde zapt edilmiş, derler. Özetle bu efsaneden bahsedilmedi; niçin? • 49
36. Eski Yunanların İlyada destanı gibi, Latinlerin de bir destanı var mı; varsa nedir konusu? • 50
37. Mitologyada Yeraltı Ülkesi nasıl bir yer, neler var orada? • 50
38. Yeraltı Ülkesi'ne kimler ve hangi suçlar yüzünden sürüldüler? Cezaları neler oldu? • 53
39. Pan kimdir? • 55
40. Sağlık, hekimlik konusunda Eski Yunan ve Roma inançları, ne gibi mitosların doğmasına yol açtı? • 56
41. Eski Yunanlar ve Romalılarda, Olympos tanrıları soyundan gelmeyip de soyut kavramların kişileştirilmiş şekilleri olan tanrılar ya da tanrısal kuvvetler de var mı? • 56
42. Mitologyada Yunan ve Roma tanrıları dışında, ya da, yabancı tanrıların, uzak ülkelerin de bahsi geçer mi? • 58
43. Homeros destanlarında Eski Yunanların isimleri nedir? • 59
44. Mitologyada adları geçen başlıca Yunan ada ve yarımadalara hangileridir? • 59
45. Yunan mitologyasında adları geçen ünlü limanların, şehirlerin, gerçek ya da hayal ülke ve bölgelerin isimleri, bunlarla ilgili mitoslar nelerdir? • 61
46. Çanakkale ile ilgili mitoslar da vardır herhalde? • 64
47. Mitologyada ünlü denizler, ırmaklar, kaynak ve pınarlar hangileri? • 65
48. Önceki soruda, kaynak ve pınarlardan bahsedilirken Nympheler sözü geçti; kimlerdir bu Nympheler? • 66
49. Mitologyada ünlü dağlar, tepeler hangileri? • 67
50. Mitologyada adları geçen belli başlı tapınaklar nerelerdeydi? • 69
51. Eski Yunan'da kâhinlik nasıldı? Mitoslarda en ünlü kâhinler, kâhin kadınlar, gaipen haber veren ve büyücü kadınlar kimlerdir? • 70
52. Yunan mitologyasında tanrıların dünyaya gönderdikleri ilk kadın kimdir? • 73

53. Yunan mitologyasında Nuh Tufanı'na benzer bir mitos var mıdır? • 73
54. Yunan mitologyasında en ünlü kral kimdir ve nedir öyküsü? • 74
55. Yunan mitos ve eposlarında öbür ünlü krallar kimlerdir ve nelerdir öyküleri? • 75
56. İthaka Kralı Odysseus kimdir, Homeros'un Odysseaia destanının konusu nedir? • 78
57. Mitoslarda ünlü ikizler kimlerdir ve nelerdir öyküleri? • 79
58. Kral eşlerinin mitoslarda rolleri nedir? Bu kadınların (yani kraliçelerin) en meşhurları hangileri? • 81
59. Kral eşleri arasında Penelope sayılmadı. İthaka Kralı Odysseus'un karısı değil miydi? • 82
60. Yusuf Kâmil Paşa'nın, Türkçede ilk çeviri roman olan, *Terceme-i Telemak* adlı kitabının mitologya ile ilgisi nedir? • 83
61. Evlatlarda ana baba sevgisini belirten başka mitoslar, efsaneler de var mı Eski Yunan dünyasında? • 83
62. Mitologyada sadık dost temasını işleyen öyküler de yer alıyor mu? • 84
63. Mitoslar, alçak ruhlu, basit insanları da tanıtır mı? • 85
64. Kral oğullarının mitoslardaki öyküleri nelerdir? • 86
65. Kral kızlarının mitoslardaki öyküleri nelerdir? • 91
66. Halktan kimselerin de mitoslarda yeri var mı, ne ölçüde? • 93
67. Kadınların ihanet, hainlik, merak, tecessüs, böbürlenme, kıskançlık ve intikam gibi türlü duygularını dile getiren; bu yüzden tanrı ya da tanrıçaların gazaplarına uğrayışlarını, yaşamlarının facialarla sona erdiğini anlatan mitoslar hangileri? • 94
68. Yeraltı Ülkesi'nde ebedi suçluların kimlikleri 38. soruda söylenmişti. Böyle, tanrısal düzeni bozdukları için, tanrıların hışmına sağken uğrayan erkekler de var mı? • 97
69. Mitologyada hayvana, bitkiye, çiçeğe ve başka şeylere dönüşen insanlar, periler kimlerdir ve nelerdir öyküleri? • 98
70. Mitologya bir yanıla savaşlar, çekişmeler olduğuna göre en ünlü silahlar, kimlerin hangi silahlarıdır? • 101
71. Mitos ve eposlarda başka ünlü eşyalar nelerdir? • 103
72. Damokles'in kılıcı diye bir söz vardır; Damokles de bir mitos kahramanı mı? • 103

73. Mitoslarda hayvanların da yeri var mı, ne dereceye kadar? Hangi hayvanların öyküleri mitoslara geçmiştir? • 104
74. İnsanların hayvana dönüştüklerini gördük (soru 69), hayvanların da insana dönüşmesi var mı mitologyada? • 105
75. Hayvanlardan insana, insanlardan hayvana dönüşmeler oluyor; mitologyada yarı insan, yarı hayvan yaratıklar da vardır şu halde? • 105
76. Bazı Eski Yunan vazolarında atla insan karışımı yaratıklar görülüyor; onların adları nedir? • 106
77. Kentaurların savaştıkları Lapithler kimler? • 107
78. Mitoslarda hangi çalgılar var; bu çalgılarla söylenen şarkılara ne gibi isimler verilirdi? • 108
79. Ünlü şarkıcılar, ozanlar var mı mitoslarda? • 109
80. Musalar kimlerdir; şarkı ile, çalgı ile ilgileri nedir? • 110
81. Eski Yunanların, Romalıların tanrılar, tanrıçalar için düzenledikleri şenlikler, törenler var mıydı; nelerdi bunlar? • 111
82. Orphik nedir, Mysteria nedir? • 115
83. Epos ve mitosların Akhilleus, Herakles gibi ünlü kahramanlarını tanıdık. Başka yiğit savaşçılar yok mu? • 117
84. Mitosların şanlı, ünlü savaşçıları yanında fedakâr, sessiz delikanlıları da vardır herhalde? • 119
85. Erkeklerle birlikte ya da onlara karşı çarpışan savaşçı kadınlar da var mı, kimler? • 119
86. Mitoslarda, Troya Savaşı gibi büyük savaşlar dışında, küçük ölçüde toplu seferleri anlatanlar da var mı; hangileri? • 120
87. Eski Yunanlar ve Romalılarda bitkiler, bağlar bahçeler, toprağın yeşermesi, bahar üzerine mitik ne gibi inançlar vardır? • 122
88. Çiftçiliğin, tarımın başlangıcını, uygarlığa doğru ilerleme aşamalarını anlatan mitoslardan en ünlüleri hangileridir? • 123
89. Mitologyada uçmayı deneyen ilk adam kimdir ve nedir öyküsü? • 124
90. Yunan mitoslarında Tevrat'taki Samson ve Dalila efsanesini andıran bir öykü var mı, hangisi? • 124
91. Mitoslarda öyküleri anlatılan devler, canavarlar, canavar kadınlar, ifrit ve haydutlar kimlerdir? • 125

92. Eski Yunan, Roma inancında gece, ay, güneş ve yıldızlarla ilgili astronomi kavram ve mitosları nelerdir? • 127
93. Mitolojyada rüzgârların adları nelerdir, rüzgârlarla ilgili mitoslar hangileridir? • 129
94. Eski Yunanlar ve Romalılar, şehirleri, evleri koruyan tanrıların varlığına da inanırlar mıydı? • 130
95. Hayvanlar tarafından emzirilerek büyüyen mitos kahramanları var mı? • 131
96. Yunan ve Roma mitologyaları konusunda, Tanzimat'tan günümüze kadar, edebiyatımızda derleme, çeviri başlıca kitaplar nelerdir? • 131
97. Birçok mitosların özetinde Latin şairi Ovidius'un Metamorphoslar [Dönüşümler] adlı eseri kaynak diye gösterildi; bu kitap dilimize çevrildi mi? • 132
98. Yunan ve Latin mitologyaları bizim şair ve yazarlarımızdan hangilerini ne derecede ilgilendirdi; kimler bu mitoslardan faydalandılar? • 132
99. Yunan klasiklerinden çeviriler yapmış olan Azra Erhat ile hikâye ve romanlarının konularını daha çok Ege kıyılarından, Akdeniz'den alan Halikarnas Balıkçısı'nın mitologya ile ilgili telif eserleri yok mu? • 133
100. Hiç değilse şiirlerden bazı örnekler üzerinde uygulama yapsak? • 134

Kitapta Adı Geçen Yazar ve Şairler • 135

Kaynakça • 136

Dizin • 139

Bir İki Açıklama*

Yunanca kelimelerin, başta tanrı, insan ve yer isimlerinin imlaları; bilim kitaplarındaki şekliyle, asıllarına uygun yazılmıştır. Eski Yunan-Latin metinlerinin ve klasiklerin, Milli Eğitim Bakanlığı'na çevrilmesine başlanmadan, yani 1940'tan önce Yunanca kelimeler, Fransızcadan gelme bir alışkanlıkla, Türkçeye hep Latince söyleniş ve yazılışlarıyla geçer, Yunanca “k, ai, ei”ler çokluk “c, ae, i” ile gösterilir; Aisopos, Sokrates yerine Aesopus ya da Esop, Socrates ya da Socrat der, öyle yazardık. Bu noktaya dikkat edilmelidir.

Yunanca kelimelerdeki y'ler ü gibi okunur. Mesela Odysseus sözcüğü Odüsseus, Enyo kelimesi Enüo okunmalıdır; Kh: h, ph: f, i: y okunacaktır. Örnekler – Akhilleus: Ahilleus, Aias: Ayas, Aineias: Aynayas, Mykenai: Mükenay, Oreithyia: Oreytüya, Phoiniks: Foyniks, Phrygia: Frügya...

Yunanca bir isim Latince de değişik olabilir. Mesela Akhilleus Latinlerde Achilles (Aşil), Odysseus, Latinlerde Ulixes'tir (Ulysses: Ülis). Aynı kişiyi, aynı kavramı belirten bir kelimenin iki dilde değişmeler gösterip göstermediği, parantez içi hatırlatmalardan anlaşılır.

Kitapta sadece Troia sözcüğü, hep y harfiyle, yani Türkçe imla ile Troya şeklinde yazıldı.

* Kitap boyunca bazı kelimelerin önlerindeki ° işareti bu kelimeler için *Küçük Mitology Sözlüğü*'ne (B. Necatigil, YKY, 2017) bakılmasını hatırlatır. Behçet Necatigil metinde bununla ilgili açıklama yapmamışsa da aynı sistemi *Küçük Mitology Sözlüğü*'nün içinde de kullanmıştır. (Yay. n.)